Javorniczky István

Levelek anyámnak

15. rész

Ötvennyolcadik levél

Hirtelen ránk tört a tavasz. Soha rosszabb támadást. Néhány napja még éjszaka fagyott, holnapra meg húsz fokig is felmehet a hőmérő. Kiültem a kertbe, ott írtam a leveled. Elnéztem a szélső szomszéd kertje felé. Nincs ott. Külföldön élő fiát és az unokáját hallom motozni a lakásában. Pakolásznak. Úgy szeretnék már elmenni, mondta az elmúlt hónapokban, amikor bementem hozzá beszélgetni. Két hete elment. Meghallgatta az Isten. Kilencvennégy múlt tavaly szeptemberben. Jó ideje nem igazán látott, a hangjáról ismerte meg az embert, menni is nehezen bírt, csak ült egyedül a lakásban, tétlenül, amihez sose volt szokva. Még két éve is gyalog sétált át egy barátjával a temetőbe, a férje sírjához. Tavaly karácsonykor is elindult, éppen kimentem a lépcsőházba, ott állt kabátban, kérdeztem, hova megy, a temetőbe, senki nem ér rá, hogy elkísérjen, hát magam megyek, ugyan már, mondtam, elviszem kocsival, el is mentünk a sírhoz. Gyertyát gyújtott a férje emlékére, aki bíró volt az ötvenes években, öt évig éltek együtt, a férfi meghalt, ő ottmaradt egyedül a hároméves fiával és az egyre rigolyásabb anyjával, húsz év után hozzáment egy jóval idősebb férfihez. Nem szerettem, de sajnáltam, özvegy volt két gyerekkel – mesélte, öt évnél többet vele se élt együtt, aztán az anyja is meghalt. A fia, elméleti fizikus, már régen külföldön dolgozott nyugati egyetemeken, az unokái is messze idegenben nőttek fel, amíg vezetett, meg-meglátogatta őket, hébe-hóba ők is jöttek, a magányt csak a közeli templom egyházközössége oldotta, amennyire oldhatja valaki magányát egy miséken, összejöveteleken találkozó csoport, ha mégoly rendes emberek is. Ott álltunk tegnap a sírnál, ahova két éve még gyalog ment, tavaly karácsonykor meg az autómon, úgy szeretnék már elmenni, nem élet ez így, mondta valahányszor átmentem hozzá egy-egy órára, beszélgetni, Isten meghallgatta. Anya, te aligha könyörögtél istenhez, hogy nem szeretnél tovább élni, persze, nem is voltál kilencvennégy éves, mint ő, hatvanhat múltál, jött egy agyérgörcs, és vége, néhány hétig öntudatlanul feküdtél a kórházi ágyon, délutánonként bement hozzád valamelyikünk, fogtuk a kezed, könnyes szemmel, reménykedtünk, de kétségek is gyötörtek, hogy lesz, ha mégis éleben maradsz, egyikünk se akarta volna vállalni a folyamatos gondozást,

néztünk jó helyeket, ahol ápolnának. Ezt a gondunkat levetted a vállunkról, a súlyosabb teher örökké rajtunk maradt, halott nővéremet már nem nyomasztja, rajtunk marad, a húgomon és rajtam, amíg mi is meg nem halunk. Lehet, hogy egyszer majd is könyörgünk, ha nem is Istenhez, mert benne nem hiszünk, a sorshoz, hogy ne verjen minket tovább, betegen, memóriánk, látásunk, hallásunk elvesztve, netán ágyhoz kötve, messze van az még, mondanád, reményt adva, ahogy mindig reményt adtál, sok mindenhez, hogy menni fog, bízzál magadban, próbáld csak meg, így legyen, ahogy a templomban mondtad te is sokezerszer az ima végén, Amen.

Ötvenkilencedik levél

Nagyon tetszett az írásod, úgy a feléig, utána modorosnak éreztem, hogy arról írsz, miket olvasol éppen, mondja a barátom, akinek megmutattam a leveleket. Amikor arról írok neked, mit csinálok, mit olvasok, akkor nagyon is magamról számolok be neked, de hát szíve joga, hogy így vélekedjen. Egyik alapvető önelfoglaltságom ezekben a végtelen szabadságban telő időkben, hogy veszem le a polcról vagy veszem ki a könyvtárból egyik regényt a másik után. Ezzel töltöm a napok jelentős részét. Most éppen Carlos Fuentes hatvanas évek elején írt regényét, *Artemio Cruz halála* a címe. Ahogy haladok előre a könyv lapjain, ismerős érzés erősödik bennem, ez az atmoszféra emlékeztet Aldous Huxley sok-sok évvel ezelőtt olvasott társasági regényeinek hangulatára. Beütöm az ipadbe a két szerző nevét, s az eredmény nem kis büszkeségemre engem igazol, Huxley, Lawrence, a két háború közötti brit szerzők modernség-felfogása nagyon is hatott a mexikói regényírókra, például Fuentesre, akit el is marasztaltak sokan, mondván nem a mexikói irodalmi hagyományokat követi. És hogy miért nem idegen szerintem ezekben a levelekben az olvasmányaimról írni neked? Annál tömöröbben és pontosabban magam sem tudnám összefoglalni gondolkodásom, személyiségem egyik alapvető vonását, ahogy Fuentes teszi ezt egyik alakját jellemezve: „mondd: legrosszabb vagy legjobb pillanataidban volt-e valaha is olyan kezdetlegesen egyszerű véleményed a dolgokról, mint nekik? Soha. Soha nem tudtál fehérben-feketében, jóban-rosszban, istenben-ördögben gondolkodni: lásd be, hogy mindig, még ha a látszat ellened szólt is, megtaláltad a feketében az ellentéte visszfényét, csíráját… sokkal kényelmesebb azt mondani: ez a jó, és ez a rossz.” Sokszor tűnik ez gyengeségnek, határozatlanságnak, és talán tényleg az is. Bizonyos szempontból, bizonyos mértékig az. Mondhatni hátrány, hátrány az

életben azokkal szemben, akik pikk-pakk megválaszolják a kérdést, és gyorsan cselekszenek is ennek megfelelően. Én meg latolgatok, mérlegelek, körbejárom a témát, s mire a kör végére érek, már vége is a napnak. Bevallom, anya, ezt a gyengeségemet erénynek érzem, tudva minden negatív következményét is. Ilyen vagyok. A dolgok a maguk összetettségükben, bonyolultságukban érdekelnek. Unalmas leegyszerűsíteni őket. Hogy ennek gyakran megiszom a levét? Igyam, legalább énem szomját oltom…

Hatvanadik levél

Ne balekoskodjunk, fakad ki a fiam, az unokád, amikor elfogadnám a kábelszolgáltató ajánlatát, hogy felelősségüket elismerve telefonom egyhónapos nem működéséért jóvátételt fizetnének – harminc helyett négy napra. Balekok vagyunk, voltunk mi, anya? Beletörődtünk mások döntéseibe, elfogadtuk ellenkezés nélkül, amit éppen nekünk rendelt a sors, küzdöttünk azért, hogy az igazunknak érvényt szerezzünk? Ketrecharcosok biztosan nem voltunk, bár ketrecben, beszorítva érezhettük sokszor magunkat, ti különösen, amikor beköszöntött az új kor, s mint a régi prominens elit tagjai és haszonélvezői egykettőre a partvonalon kívülre kerültetek, és még áldhattátok a jó sorsotok, hogy megúsztátok súlyosabb következmények nélkül. Meghunyászkodva, hajdani céljaitok feladva, de elvtelenségeket nem vállalva, erkölcstelenségekre nem vetemedve éltétek az életet, könnyen rátok süthették a bélyeget: ezek balekok. Ne balekoskodjunk, fakadt ki a fiam, az unokád, akiben csak ötéves koráig lelhetted örömöd. Igaza van, vége a balekkornak, átbalettozok a nem balekok táborába, ülök a géphez, megírom, miért nem fogadom el ezt a méltánytalan megoldást, aztán várok, s figyelem, mi lesz a vége, beválok-e nem baleknek.

Hatvanegyedik levél

Olvasok egy könyvet, igen, anya, mosolyogj, már megint egy könyvet, és megint egy skandináv szerző könyvét, ő nem izlandi vagy norvég: svéd, a férje viszont, Knausgard, norvég, a könyv címe az ő neve, vagyis Knausgard, sokan meg fogják venni, emiatt, én vagyok a kivétel, én ennek ellenére, a szerző miatt, a volt feleség, Linda Boström miatt, a férfi a világhírű, a jóval sikeresebb, nekem a nő regényei jobban tetszettek: természetesek, belülről íródnak. Knausgard írni tud, ez kétségtelen, azok közé sorolom, akik nagyon is kiszámítják a várható hatást, amit a sorai az

olvasóban keltenek. Egyre növekvő társaság az övé, azoké az íróké, akik az olvasó fejével tudnak gondolkodni, a hetvennyolcadik oldalon, amikor leírják azt a mondatot, látják maguk előtt, amint János és Mariska, John és Mary, Jean és Marie szeme könnybe lábad. Knausgard amolyan ösztönös marketingesként még egy lapáttal rátett a többiekre, hogy ilyen vicces képzavarral mondjam, „kitalálta", hogy névvel, lakcímmel szerepelteti regényeiben minden szereplőjét, megteremtette a népszerű tévéműfaj, a Való világ irodalmi megfelelőjét, nem vadiúj találmány, születtek már előtte is hasonló művek, de ipari technológiaként kevesen alkalmazták ennyire tökéletesen. Engem épp ezzel riaszt el, másokat épp ezzel szédít meg, Boström egészen más, az ő valósága valódi, ha a szereplői nem is azok, de ebben a regényében, amely mániáko-depresszió miatti elektrokonvultatív kezelésének drámai története, éppenséggel ő is vállaltan magáról ír, vállaltan a kezelőorvosairól ír, az ápolóiról, a családjáról. De nem is ezért írok neked róla, meg erről a könyvről, hanem az álmok miatt. Ipari mennyiségben eleveníti fel a pszichiátriai kezelésen töltött időszakának változatosnál változatosabb, meseszerűnél mese-szerűbb, ijesztőbbnél és felkavaróbbnál ijesztőbb és felkavaróbb álmait, bámulatos emlékezéssel, miközben az elektrosokk éppen az emlékeitől fosztja meg egy időre vagy éppen örökre. Nem emlékszem az álmaimra, arra igen, hogy álmodok, rendszeresen, egy éjszaka akár két-három álmot is, arra is emlékszem, hogy volt jónéhány rémisztő, fenyegető álmom, jöttek felém bántani akaró alakok, kerültek veszélybe szeretteim vagy csak én magam, olyanra is, hogy kellemesen ringott velem az álom hajója, derű és jókedv uralta a színpadot, ébredtem jó érzéssel és szorongva, de maga az álom az ébredéssel tovaszállt. Van-e nagyobb csapás egy írónak, ha amibe kapaszkodhatna, amire építhetne, a reggellel huss, tovaszáll?!Linda Boström azt írja, volt egy pillanat, amikor határozottan tudta, író lesz. Nehéz, fájdalmas élet az övé, irigyli tőle a fene, de az a hatalmas mennyiségű, megjegyzett álom, anya, az azért nem utolsó dolog. Betegség ide, betegség oda, így azért könnyen bízhat írói rátermettségében az ember…